

بحث: آیا بقاء بر تقلید میت جایز است؟

۱. در آغاز بحث (مسئله بیست و یکم) گفتیم که بحث از «شرطیت حیات مجتهد» در دو مقام قابل طرح است:

(الف) آیا تقلید ابتدایی از میت جایز است؟

(ب) آیا بقاء بر تقلید میت جایز است؟

در بحث قبل، بحث (الف) را طرح کردیم. حال بحث (ب) را بررسی می‌کنیم.

۲. گفتیم مرحوم سید در عروة می‌نویسد: «الأقوی جواز البقاء علی تقلید المیت»^۱

مرحوم حکیم در این باره حاشیه زده و می‌نویسد:

«بل وجوبه إذا كان المیت أعلم، و وجوب العدول إذا كان الحيّ أعلم، أمّا مع التساوی فیتخیر و

إن كان العدول أولى و أحوط.»^۲

همین مطلب به نوعی در کلام مرحوم خوبی هم مطرح است: «بل الأقوی وجوبه فیما تعین تقلید المیت علی

تقدیر حیاته.»^۳

همچنین مرحوم خوانساری در صورتی که «حی اعلم نباشد» حکم به وجوب بقاء کرده است.^۴

اما مرحوم جواهری و مرحوم نائینی حکم به عدم جواز بقاء داده‌اند.^۵

و مرحوم کاشف الغطاء، مرحوم شیرازی و مرحوم بروجرودی تنها در مسائل عمل شده، بقا را جایز می‌دانند.

حضرت امام در تحریر می‌نویسند که اگر مقلد در زمان حیات، در برخی مسائل به فتوای مجتهد عمل کرده

باشد، بعد از مرگ او می‌تواند در همه مسائل به او رجوع کند.^۶

۳. مرحوم شیخ انصاری ابتدا می‌نویسد:

«أنّه لا فرق عندنا و عند المشهور فی اشتراط حياة المجتهد بین التقليد الابتدائی و الاستمراری،

و لكن حدث لبعض مشایخنا فی الأصول - كصاحب الفصول و بعض من یقاربه فی الزمان - قول

بالفصل بینهما، فذهبوا إلى عدم الاشتراط فی الثانی زاعمین أنّه غیر مندرج تحت إطلاق کلمات

المانعین، و لم نجد لهذا التفصیل مصرّحاً من الأوائل و الأواسط، غیر أنّ شارح الوافیة نسبة إلى

میل بعض المتأخرین ثمّ استقر به، بل الظاهر من کلمات الأصحاب و معاهد الإجماعات عدم الفرق

۱ و العروة الوثقی، مسئله ۹

۲ العروة الوثقی (عدة من الفقهاء، جامعه مدرسين)، ج ۱، ص ۱۸

۳ همان

۴ همان

۵ همان

۶ . تحریر الوسيلة، مسئله ۱۳

بینهما كما ستعرف، حتى أن سوق كلام صاحب الوافية مما يشعر بحدائثة ذلك التفصيل الذي مال إليه بعض المتأخرين^۱

۴. در مسئله ۳ صورت قابل فرض است:

- (یک) می دانیم که فتوای مجتهد میت با فتوای مجتهد زنده یکی است.
- (دو) احتمال می دهیم که فتوای مجتهد میت با فتوای مجتهد زنده یکی است.
- (سه) می دانیم که فتوای مجتهد میت با مجتهد زنده متفاوت است.

دلیل قائلین به جواز بقاء تقلید از میت

◀ دلیل اول) استصحاب

مرحوم آخوند در تصویر این دلیل می نویسد:

«فرما يقال بأنه قضية استصحاب الأحكام التي قلده فيها فإن رأيه و إن كان مناطا لعروضها و حدوثها إلا أنه عرفا من أسباب العروض لا من مقومات الموضوع و المعروض»^۲

توضیح:

۱. استصحاب در این صورت چنین قابل تصویر است:

«در زمان حیات مجتهد، به سبب فتوای او، واجب است قصر نماز در بلاد کبیره، حال که مجتهد فوت کرده است، کماکان این وجوب باقی است»

۲. ان قلت: در آن زمان، واجب بوده است قصر نماز چرا که رأی مجتهد به آن تعلق گرفته بود. و الان «رأی مجتهد» به سبب مرگ او موجود نیست. پس موضوع باقی نیست [یعنی رأی مجتهد حیثیت تقییدیه است برای قصر صلاة]

۳. قلت: عرفاً «رأی مجتهد» حیثیت تعلیلیه دارد و واسطه در عروض است و صرفاً علت عروض «وجوب» بر «قصر صلاة» است و مقوم موضوع (قصر صلاة) و قید آن نیست.

ما می گوئیم:

۱. توجه شود که درباره این استصحاب، اشکالی که مرحوم آخوند به استصحاب در تقلید ابتدایی مطرح کرده بود، وارد نیست [در آنجا مرحوم آخوند می فرمود موضوع باقی نیست]

۲. چرا که: استصحاب به ۳ صورت قابل تصویر است:

الف) قول مجتهد حجت بود و الان کماکان

۱. مطارح الانظار، ج ۲، ص ۶۲۰

۲. کفایة الاصول، ص ۴۷۸

ب) رجوع به رأی مجتهد جایز بود و الان کماکان

ج) قصر صلاة واجب بود و الان کماکان

۳. در ما نحن فيه (تقلید استمراری)، استصحاب‌های (الف) و (ب)، با مرگ مجتهد قابل جریان نیست چرا که

«رأی مجتهد» که موضوع استصحاب است، بعد از مرگ مجتهد باقی نمانده است.

ولی استصحاب (ج):

اگر بخواهیم تقلید ابتدایی کنیم، استصحاب به دو صورت قابل تصویر است:

ج / ابتدایی / فرض یک) استصحاب تنجیزی: قصر صلاة در زمان محقق حلی برای مقلدین او واجب

بود، الان هم برای ما واجب است.

[در اینجا می‌توان گفت قضیه متیقنه در حق موجودین آن روزگار بوده است و قضیه مشکوکه در حق

موجودین این روزگار. و لذا دو قضیه واحد نیستند]

ج / ابتدایی / فرض دو) استصحاب تعلیقی: اگر ما در زمان محقق حلی موجود بودیم، قصر صلاة در

حق ما ثابت بود، و الان کماکان.

[در این استصحاب، اگرچه قضیه مشکوکه و مطیقنه واحد است ولی استصحاب تعلیقی است و لذا قابل

نقد است]

اما اگر تقلید استمراری کنیم، استصحاب تنها به صورت تنجیزی قابل تصویر است:

ج / استمراری) قصر صلاة در زمان امام خمینی در حق ما واجب بود و الان کماکان.

پس می‌توان بین جریان استصحاب در تقلید ابتدایی و جریان استصحاب استمراری فرق گذاشت.

